

KULTURUTSKOTTETS BETÄNKANDE 1/2010 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om Sameområdets utbildningscentral

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 8 september 2009 en proposition med förslag till lag om Sameområdets utbildningscentral (RP 108/2009 rd) till kulturutskottet för beredning.

Utlåtande

Grundlagsutskottet har på begäran av kulturutskottet lämnat utlåtande i ärendet. Utlåtandet (GrUU 40/2009 rd) återges efter betänkandet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- undervisningsråd Arja Mäkeläinen, undervisningsministeriet
- juristsekreterare Aimo Guttorm, sametinget
- skolråd Ulla Vanttaja, Utbildningsstyrelsen
- direktionsordförande Veikko Guttorm och rektor Liisa Holmberg, Sameområdets utbildningscentral
- riksdagsledamot Janne Seurujärvi
- ordförande Antti Katekeetta.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av
— Sameområdets utbildningscentral.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att det stiftas en ny lag om Sameområdets utbildningscentral. Samtidigt upphävs den gällande lagen.

Den gällande lagen är till många delar föråldrad och har inte följt upp de ändringar som gjorts i utbildningslagstiftningen sedan lagen stiftades. Utbildningscentralens omvärld och verksamhet har förändrats. Enligt förslaget kvarstår Sameområdets utbildningscentral som en statlig läroanstalt som ska tillgodose utbildningsbehovet inom samernas hembygdsområde och samebefolkningens utbildningsbehov.

Sameområdets utbildningscentral föreslås alltså ha två centrala utbildningsuppgifter. För den yrkesutbildning och yrkesinriktade vuxenut-

bildning som centralen tillhandahåller föreslås att de bestämmelser som ingår i lagstiftningen om yrkesutbildning tillämpas. Termen allmänbildande vuxenutbildning i den gällande lagen föreslås bli ändrad till utbildning i samiska och samisk kultur, och inkludera kursbunden undervisning i syfte att utveckla och främja den samiska kulturen. Den kvantitativa regleringen av denna undervisning ska slopas och ersättas med avtal om undervisningens omfattning som inkluderas i det resultatavtal som ingås med Utbildningsstyrelsen. Bestämmelserna om de studerandes ställning ses över.

Bestämmelserna om utbildningscentralens förvaltningsorgan och personal, som för närva-

rande finns i förordning, ska huvudsakligen inkluderas i själva lagen. Uppgiften att förordna

direktionen överförs från länsstyrelsen till Utbildningsstyrelsen.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Det är behövt och lämpligt att modernisera lagen om Sameområdets utbildningscentral från 1993. Utbildningscentralen har en viktig uppgift i och med att den ska tillgodose behovet av kompetens och utbildning bland samerna och befolkningen i sameområdet. Det är nödvändigt att se till att det samiska språket bevaras och att samebefolkningens grundläggande fri- och rättigheter fullföljs. Utskottet tillstyrker lagförslaget med följande anmärkningar och ändringsförslag.

Samerna har grundlagsfäst rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Samiska språklagen föreskriver bl.a. om det allmännas skyldighet att tillgodose och främja samernas språkliga rättigheter. Sameområdets utbildningscentral är en statlig läroanstalt som bidrar till att tillgodose samernas rätt till språk och kultur. Utbildningscentralens viktigaste uppgifter är att ordna yrkesutbildning i sameområdet och se till att samiska språket och de traditionella näringarna är livskraftiga. Utbildningen är avsedd att garantera livskraften för språket och kulturen i framtiden.

Utskottet ser det som viktigt att utbildningscentralen kan tillgodose samebefolkningens utbildningsbehov i samiska språket och kulturen i hela sameområdet men också utanför det. Här spelar webbundervisning och läromedelstjänsten en viktig roll.

Enligt utredning har förhandlingar förts om att inordna Utsjoki samiska gymnasium under utbildningscentralen. Utskottet menar att det föreliggande lagförslaget inte utgör något hinder för att omorganisera gymnasiets förvaltning.

Det är viktigt att utbildningscentralen samverkar på ett konkret plan med utbildningsaktörer på olika högre stadier, såsom Lapplands universitet och Uleåborgs universitet.

Utveckling av naturnäringarna. Lagförslaget är inte avsett att ändra uppfattningen att naturnäringarna ingår i den samiska kulturen och samernas grundläggande fri- och rättigheter. Utskottet noterar att uttrycken i propositionen om att "bevara och utveckla den samiska kulturen", "höja samebefolkningens yrkeskunnighet" och "mot-svara näringslivets behov inom samernas hembygdsområde" också inbegriper att bevara och utveckla naturnäringarna. Naturnäringarna framträder tydligt i utbildningsutbudet i beskrivningen av utbildningscentralens uppgifter och den utbildning som ska tillhandahållas. Med samekultur avses alltså inte bara det immateriella kulturområdet. Naturnäringarna hör således till den samiska kultur som ska bevaras och utvecklas enligt 1 §.

Krav på språkkunskaper. Enligt 14 § i lagförslaget ska rektorn ha minst goda muntliga och skriftliga kunskaper i samiska. Paragrafen föreskriver om minimikraven på rektorns kunskaper i samiska.

Enligt 12 § 3 mom. i den gällande förordningen om sameområdets utbildningscentral (649/1993) ska undervisningspersonalen ha tillräckliga kunskaper i samiska. I 14 § 1 mom. i lagförslaget hänvisas det i fråga om behörighet för undervisningspersonal till statsrådets förordning om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet (986/1998), där behörighetsvillkoren för undervisningspersonal sammanställdes när utbildningslagstiftningen omarbetades. Kravet på språkkunskaper för lärare på utbildningscentralen är utifrån behörighetsförordningen det att läraren ska behärska undervisningsspråket. Lagförslagets bestämmelser om undervisningspersonalens språkkunskaper är exaktare än i den gällande förordningen om sameområdets utbildningscentral.

Formuleringen om tillräckliga kunskaper i samiska i 12 § 3 mom. i den gällande förordningen om sameområdets utbildningscentral kan inte längre anses vara en adekvat reglering, utan kravet på språkkunskaper bör härledas ur de allmänna bestämmelserna om språkkunskaper. Bestämmelserna ska ange vilken nivå på språkkunskaper det är fråga om.

Sameområdets utbildningscentral ska tillhandahålla yrkesutbildning och undervisning i samiska språket och kulturen. Utbildningscentralens direktion ska inom ramen för tillståndet att ordna yrkesutbildning besluta vilken undervisning som tillhandahålls på samiska och i vilken omfattning. För att kunna undervisa i samiska språket och kulturen måste man behärska samiska. Därför beror det i hög grad på utbildningscentralens egna beslut hur omfattande undervisningen på samiska är och i hur stor omfattning som personalen bör kunna samiska.

Utskottet ställer sig bakom förslagen om krav på språkkunskaper för undervisningspersonal. Behörighetsvillkoren är minimikrav. Utöver dem kan direktionen vid val av undervisningspersonal lägga vikt vid t.ex. varierade språkkunskaper.

Virtuell undervisning och grundläggande utbildning utanför sameområdet. Sakkunniga har föreslagit att grundläggande utbildning på samiska ska bli möjlig utanför samernas hembygdsområde i form av virtuell utbildning.

Utskottet påpekar att lagen om grundläggande utbildning (628/1998) utgår från att undervisningen för läropliktiga ska genomföras som direktundervisning. Däremot kan den grundläggande utbildningen för andra än läropliktiga ordnas på olika sätt såsom direktundervisning, distansundervisning, multimodal undervisning eller olika tillämpningar av dessa. Enligt undervisningsministeriet har tillstånden att ordna grundläggande utbildning inte bara gällt någon viss del av utbildningen, t.ex. något läroämne, utan de gäller alltid den grundläggande utbildningens lärokurs.

Mer än 60 procent av samerna i Finland bor utanför sameområdet. För att samiskan ska beva-

ras är det därför viktigt att också utbildningscentralen med hjälp av modern teknik flexibelt använder olika former av undervisning.

Detaljmotivering

11 §. Enligt propositionen ska utbildningscentralen ha en elevkår. Till den ska de studerandegrupper höra som nämns i 11 §. I sitt utlåtande menar grundlagsutskottet att bestämmelsen är konstitutionellt betydelsefull, eftersom den inskränker föreningsfriheten som är tryggad i grundlagens 13 § 2 mom. I denna frihet ingår också rätten att inte höra till en förening.

Följaktligen strider bestämmelsen i 11 § om obligatoriskt medlemskap mot den grundlagskyddade föreningsfriheten. Bestämmelsen måste ses över för att medlemskap i elevkåren ska vara frivilligt för studerande vid utbildningscentralen. Det är ett villkor för att lagförslaget ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

På grund av grundlagsutskottets konstitutionella anmärkningar ändrar kulturutskottet ordalydelsen i bestämmelsen så att det är frivilligt för studerande att höra till elevkåren.

12 §. Grundlagsutskottet anser att de frågor som ska ingå i instruktionen måste avgränsas och preciseras. Kulturutskottet preciserar bestämmelsen så att de här villkoren uppfylls.

Lagstiftningsordning

I sitt utlåtande kräver grundlagsutskottet att dess anmärkningar om 11 § i lagförslaget beaktas för att lagen ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Därför ändrar kulturutskottet 11 § om elevkåren.

Utskottets förslag till beslut

Riksdagen

godkänner lagförslaget enligt propositionen men 11 och 12 § med ändringar (Utskottets ändringsförslag).

Utskottets ändringsförslag

11 §

Elevkår

Utbildningscentralen har en elevkår. Till den kan studerande inom den grundläggande yrkesutbildning som avses i 3 § *höra*. Till elevkåren kan också studerande inom den yrkesinriktade vuxenutbildning som avses i 3 § och studerande som avses i 4 § *höra*, om de studerar vid utbildningscentralen åtminstone en termin. Elevkårens uppgift är att främja samarbetet mellan de studerande. Elevkåren för de studerandes talan enligt 36 § i lagen om yrkesutbildning. Beslut

om hur elevkårens verksamhet organiseras fattas av direktionen.

12 §

Instruktion

I utbildningscentralens instruktion ska det *föreskrivas närmare om* de allmänna grunderna för anordnandet av utbildning, förvaltning, förvaltningsorganens och personalens (*utesl.*) uppgifter, delegationen, elevkåren *och annan intern verksamhet*. I instruktionen bestäms dessutom de allmänna grunderna för anordnandet av undervisningen i samiska och samisk kultur. Instruktionen godkänns av utbildningscentralens direktion.

Helsingfors den 26 februari 2010

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Raija Vahasalo /saml
vordf. Tuomo Hänninen /cent
medl. Outi Alanko-Kahiluoto /gröna (delvis)
Paavo Arhinmäki /vänst
Merikukka Forsius /saml
Timo Heinonen /saml
Anneli Kiljunen /sd
Sanna Lauslahti /saml
Jukka Mäkelä /saml

Håkan Nordman /sv
Lauri Oinonen /cent
Tuula Peltonen /sd
Tuomo Puumala /cent
Leena Rauhala /kd
Tommy Tabermann /sd
Mirja Vehkaperä /cent
Pauliina Viitamies /sd (delvis)
ers. Ilkka Kantola /sd.

Sekreterare var

utskottsråd Marjo Hakkila.